

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Α΄.
ΑΡΙΘ. 9

Ἐν Πειραιεὶ Ἰανουάριος
1884

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

Γ΄.

*Σουλιώται, πρώτη πολιορκία Μεσολογγίου,
Μάρκος Βότσαρης.*

(συνέχεια τοῦ ἐν ἀριθ. 8 σελ. 116)

«Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους εὐγῆκεν ὁ Κιουτάγχις μετέσσαρες πέντε χιλιάδες εἰς τὸ Λουτράκι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου διὰ νὰ λεηλατήσῃ τὸ Ἐηρόμερον ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Γεώργιος Βαρνακιώτης μετ' ἄλλους ὀπλαρχηγούς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλούς τὸν ἐκαρτέρησαν εἰς τὸν Ἄετὸν (χωρίον τοῦ Ἐηρομέρου), τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐχάλασαν καὶ ἐπέστρεψαν οἱ Τούρκοι διὰ τοῦ Λουτρακίου εἰς τὴν Ἄρταν, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τὸν Ὀμέρ πασιᾶ Βιργιώνην, ὅστις εἶχε διαταχθῆ ἀπὸ τὸν Σουλτάνον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἀκαρνανίας μαθόντες τὰς μεγάλας ἐτοιμασίας, ὅπου ἔκαμαν οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Ἄρταν, ἐσυμβουλευθήσαν μεταξὺ των, ὁ Βαρνακιώτης, ὁ Γῶγος Μπακόλας, ὁ Ἀνδρέας τοῦ Ἰσκού καὶ ὁ Ἰωάννης Ράγκος καὶ ἄλλοι μικρότεροι ὀπλαρχηγοὶ καὶ συσκεφθέντες εἶδαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδίσουν μετὰ πόλεμον τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ νὰ μὴ σκλαβωθῶν ὁ κόσμος καὶ διὰ νὰ λάβῃ καιρὸν καὶ τὸ Μεσολόγγιον νὰ ἐφοδιασθῆ, ὅσον ἦτο δυνατόν, ἀπεφάσισαν καὶ ἔγραψαν εἰς τὸν Ὀμέρ πασιᾶν ὅτι θέλουσιν νὰ προσκυνή-

σουν, πλὴν νὰ τοὺς δώσῃ διορίαν νὰ πείσουν καὶ τοὺς λαοὺς τῶν ἐπαρχιῶν νὰ προσκυνήσουν καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ μὴ φεύγουν καὶ χάνωνται ἔνθεν κἀκεῖθεν καὶ σκλαβώνωνται. Τοὺς ἐδόθη λοιπὸν προθεσμία καὶ ὑπόσχεσις τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ μετὰ τὴν προθεσμίαν ἐπροσκύνησαν καὶ ἀπέρασαν οἱ Τούρκοι χωρὶς νὰ βλάψουν κανένα εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπου ἐπροσκύνησαν, καὶ ἤλθαν εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Ὀμέρ πασιᾶς Βιργιώνης εἶχε περίπου δέκα χιλιάδες ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοτέρους Ἀλβανούς, καὶ ὡς ἔγγιστα τέσσαρες χιλιάδες εἶχεν ὁ Κιουτάγχις μετὰ τὸν Ἰσμαήλ πασιᾶ Πλιάσαν. Πλὴν κατὰ δυστυχίαν τὸ Μεσολόγγιον δὲν εἶχεν ἐφοδιασθῆ διόλου οὔτε φρούριον ἦτον παρὰ ἓνα χαντάκι ἀρχαῖον καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ στάλα νερόν· τὸ δὲ χειρότερον ὅπου δὲν ἦτον περισσότερον ἀπὸ διακόσια πενήντα τουφέκια μέσα ξένα καὶ ἐντόπια, καθὼς ἔλεγαν καὶ τότε οἱ Μεσολογγίται καὶ τώρα ἀκόμη τὸ λέγουσιν οἱ ἐπιζῶντες. Ὅθεν ἐπρότειναν καὶ αὐτοὶ ζητοῦντες συνθήκας καὶ προθεσμίας νὰ πείσουν καὶ τὸν λαὸν νὰ βγάλῃ κάθε φόβον καὶ νὰ μὴ φεύγουν διὰ θαλάσσης. Ὁ Κιουτάγχις ἔδωκε γνώμην ἣ νὰ προσκυνήσουν ἕως τὴν αὔριον ἣ νὰ ἔμβουν οἱ Τούρκοι δι' ἐφόδου νὰ χαλάσουν τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ σκλαβώσουν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ Ὀμέρ πασιᾶς ὅστις εἶχεν ἄλλα συμφέροντα κεκρυμμένα ἀπήντησεν εἰς τὸν Κιουτάγα λέγων, «Ἐγὼ δὲν εἶμαι μετὰ τὴν γνώμην σου ἐπειδὴ ὁ Σουλτάνος θέλει ἓνα μπαχτζί μετὰ ὅλα τὰ δένδρα κάρπιμα καὶ ἄκαρπα καὶ μετὰ ὅλα τὰ ἄνθη καὶ χόρτα· εἰ δὲ γιὰ μὲν γίερί (ἀκαλλιέργητος τόπος) ἔχει πολλὰ, πλὴν δὲν ἔχει κατοίκους νὰ τὰ καλλιεργήσουν. Σὺν ἔμβωμεν κατὰ τὴν γνώμην σου νὰ τὸ σκλαβώσωμεν, τί θὰ ἀπολάβῃς τὸ ντο-

βλέτι; να προσθήσει εις τὸ κράτος του μίαν λάσπην ἀκατοίκητον; "Ὅθεν θὰ τοὺς δώσω διορίας καὶ μίαν καὶ ἄλλην ὥστε νὰ σκεφθοῦν νὰ γνωρίσουν ὅλοι ὅτι εἶνε καλλίτερον καὶ δι' αὐτοὺς νὰ προσκυνήσουν χωρὶς νὰ πάθῃ κανένας κακόν.» Καὶ τοὺς ἐδόθη διορία ἡμερῶν καὶ μία καὶ δύο, καὶ εὐγῆκαν ὁ Μαρκομπότσαρης καὶ ὁ Θανάση Κότζικας καὶ ἄλλοι προὔχοντες τοῦ Μεσολογγίου. Ἔστειλε καὶ ὁ Ὁμέρ πασιῶς τὸν Ἄγο Μουχουρντάρην καὶ ἄλλους συμβούλους του εἰς τὸν προσδιωρισμένον τόπον νὰ ἀνταμωθοῦν μετὰ τοὺς Ἕλληνας νὰ συνθηκολογήσουν περὶ ἀσφαλείας, ζωῆς, τιμῆς καὶ ἰδιοκτησίας. Ὡστε περνοῦσαν αἱ διορίαι μία κοντὰ τὴν ἄλλην ἕως ὅπου ἔφθασαν πελοποννησιακὰ στρατεύματα, ἐμβαινόν καὶ Στερεοελλαδίται ἐκ διαλειμμάτων διὰ τῆς λίμνης τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἐγένον ἕως τρεῖς χιλιάδες τουφέκια μέσα εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Προχωρῶν καὶ ὁ χειμῶνας ἐγένετο ὁ γάνταξ νερόν· τὸ δὲ στρατόπεδον τῶν Τούρκων ὀλιγόστευε πέρνοντες λάφυρα ἀπὸ τὰ περίξ χωρὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ, ἐπειδὴ ἦτον ἀχάλατος ὁ κόσμος καὶ εἶχαν ἀγάλας ζῶων, γελάδια, ἄλογα, πρόβατα καὶ λοιπά, καὶ οἱ Ἄλβανοὶ πέρνοντες τὰ τὰ ἐπήγαιναν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἢ τὰ ἐπουλοῦσαν εἰς Ἄρταν καὶ Ἰωάννινα καὶ οὕτως ὀλιγόστευε τὸ στρατεύμα των.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ποία ἦταν τὰ συμφέροντα τοῦ Ὁμέρ πασιῶ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ; Βεβαίωτατα ἔχον διότι ἀγαποῦσαν τοὺς Ἕλληνας. Ἄς μὴν ἀποσιωπῶμεν καὶ τὰ τῆς θείας προνοίας εὐεργετήματα, διότι φαινόμεστε ἀχάριστοι εἰς τὸν θεόν ἀποδίδοντες ὅλα τὰ κατορθώματά μας εἰς τὴν ἐλληνικὴν φρόνησιν καὶ ἀνδρείαν. Ἴδου ὡς ἀκολούθως ἡ ἀληθὴς αἰτία ὅπου ἐγλύτωσε τὸ Μεσολόγγιον εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τῶν 1822.

Ὁ Ὁμέρ πασιῶ Βιργιῶνης ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, ὅταν ἐχάλασε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ ἔπιασε τὸν Διάκον, ἐπροχώρησεν ἕως τὴν Κάζαν ἀφ' οὗ ἐπολέμησεν εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς μετὰ τὸν Ὀδυσσεῖαν Ἀνδρούτζου. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἐνεργεῖα τοῦ τότε σερασκέρη Χρουσίτ πασιῶ τοῦ ἐδόθη (ἢ διοίκησις) μανσοῦπι τὸ Μπεράτι καὶ ἐγένετο βεζύρης τῆς Ἀλβανίας. Ὅθεν συμενονηθεὶς μετὰ ὅλα τὰ οὐτζάκια τῆς Ἀλβανίας καὶ κατ' ἐξοχὴν μετὰ τὰ βεντζάλια τοῦ Ἀλῆ πασιῶ ἐγνωρίσαν ὠφέλιμον καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν Ἀλβανίαν νὰ στερεωθῇ παντοτεινὸς βεζύρης τῆς Ἀλβανίας, νὰ εἶνε ὡς ἡγεμὼν καθὼς ἦτο καὶ ὁ Ἀλῆ πασιῶ καὶ νὰ μὴ τὸν μεταθέτῃ ὁ σουλτάνος κατ' ἔτος, καθὼς κάνει τοὺς ἄλλους βεζυράδες, διὰ νὰ ἔχουν καὶ οἱ Ἄλβανοὶ τὴν ὑπόληψιν καὶ τὰς ὠφελείας ὅπου εἶχαν καὶ ἐπὶ Ἀλῆ πασιῶ· μάλιστα αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν μετὰ τὸν ἐξολοθρευμὸν τοῦ Ἀλῆ πασιῶ τὴν ἐστερέωσαν μετ' ὄρκου. Καὶ ὅσον ἦτον ὁ πόλεμος ἀνοιχτός εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, δὲν εἶχε καιρὸν ὁ σουλτάνος οὔτε αὐτὸν νὰ μεταθέσῃ οὔτε τὰ βεντζάλια τοῦ Ἀλῆ πασιῶ νὰ χαλάσῃ, ὅπου εἶχαν ἀποστατήσῃ εἰς τὸ ἔτος τῶν 1820

καὶ πολεμοῦσαν τὸν σουλτάνον ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ πασιῶ ἕως τὰ 1822. Ἐπρόβλεπαν ἐκεῖνο ὅπου ἔπαθαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐλληνικοῦ πολέμου. Ἐὰν ὅμως ἤθελαν πάρῃ τὸ Μεσολόγγιον ἅμα ἔφθασαν ὅπου τὸ ἡῦραν ἄδειον ἀπὸ στρατεύματα καὶ χωρὶς φρούριον, ἤθελαν στείλῃ τὸν μουζιτέν (χαροποιὸν εἰδησιν) εἰς τὸν σουλτάνον καὶ ἤθελαν λάβῃ ἕνα μεγάλο ἄφρημ. καὶ ἤθελαν λάβῃ καὶ φερμάνι νὰ περάσουν εἰς τὸν Μωρέαν.

Αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὁμέρ πασιῶ καὶ τῶν προὔχοντων τῆς Ἀλβανίας, ἂν καὶ μυστικῶς τὴν εἶχαν, ἔλαβε κάποιαν εἰδησιν καὶ ὁ κ. Γεώργιος Βαρνακιώτης, ὅστις, καθὼς εἶπαμεν, εἶχε προσκυνήσῃ καὶ ἦταν μετὰ τὸν Ὁμέρ πασιῶν καὶ προσποιούμενος ὅτι δὲν τὴν γνωρίζει ἐπρότεινε εἰς τὸν Ὁμέρ πασιῶν ὅτι ἦταν ὠφέλιμον καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ ὅλην τὴν Ἀλβανίαν νὰ μὴν τὸ πάρουν τὸ Μεσολόγγιον· καὶ συνετέλεσεν πολὺ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Βαρνακιώτη, διότι ἦτον σύμφωνα μετὰ ἐκεῖνα ὅπου ἐφρονοῦσαν αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι Ἄλβανοί. Τὸ αὐτὸ ἔτος κατὰ τὸν Ὀκτώμβριον ἀπόθανεν ὁ σερασκέρης Χρουσίτ πασιῶ εἰς Λάρισσαν (καὶ ἄλλο εὐεργετήμα τῆς θείας προνοίας), διότι, ἂν δὲν ἀπόθαινε ὁ Χρουσίτης, δὲν κατεστρέφετο ὁ Δράμαλης, ἐπειδὴ πολλὰ ἐπικουραῖα, ὅπου ἤρχονταν εἰς τὸν Δράμαλην, ἄλλαι ἐγύρισαν ἀπὸ τὰ Φέρσαλα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χρουσίτ πασιῶ καὶ ἄλλαι ἀπὸ Λαμίαν καὶ ἄλλαι ἀπὸ Βοιωτίαν καὶ οὕτως κατεστράφη ὁ Δράμαλης. Αὐτὸ τὸ ἐπρόβλεψεν καὶ τὸ εἶπεν καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος. Ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Χρουσίτη, ἔστειλε καὶ ἔκραξε τὸν νῦν ἀντισυνταγματάρχην κ. Κάρπον Παπαδόπουλον, τὸν ὁποῖον ὑπολήπτειτο καὶ διὰ τὴν ἰκανότητά του καὶ διότι εἰζευρε καὶ γράμματα, ἐν ᾧ τότε ἦτο πολλὰ σπάνιον εἰς τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα νὰ εἰζεύρου γράμματα. Παρησιασθεὶς ὁ κ. Κάρπος εἶπεν εἰς τὸν Ὀδυσσεῖαν «Τί μὲ θέλεις καπετάνε καὶ σὲ βλέπω τόσο χαρούμενος;» ἀπεκρίθη ὁ Ὀδυσσεὺς, «Σὲ θέλω κ. Κάρπο, νὰ σοῦ εἰπῶ εἰδησιν νὰ χαρῆς καὶ ἐσύ. «Εἰπέ μου» τοῦ εἶπεν ὁ Κάρπος. «Τοὺς Τούρκους, ὅπου δὲν ἠμποροῦμε νὰ σκοτώσωμεν ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, τοὺς σκοτῶνε ὁ θεός». Καὶ πάλιν ἐρώτησε, «Ποίους Τούρκους;» Καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τοῦ εἶπεν, «Ἐψόφησεν ὁ Χρουσίτ πασιῶ εἰς Λάρισσαν, καὶ ὥστε νὰ εὔρη ὁ σουλτάνος ἄλλοι βεζύρην τόσο δραστήριον καὶ ἄξιον σὰν τὸν Χρουσίτην, ἡμεῖς θὰ λάβωμεν καιρὸν νὰ ἐνδυναμωθῶμεν καὶ νὰ χαλάσωμεν καὶ τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος εὐρισκομένους Τούρκους. Ἐλπίζω εἰς τὸν θεόν, κ. Κάρπο, νὰ μὴ γλυτώσῃ κανένας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὅπου ἐμβῆκαν μετὰ τὸν Δράμαλην.»

Ἀφ' οὗ λοιπόν, καθὼς προείπαμεν, ἐμβῆκαν εἰς Μεσολόγγιον πελοποννησιακὰ στρατεύματα καὶ Στερεοελλαδίτικα, ἀκούσθη ὅτι ἐπεριμένετο καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ ἑπτὰ χιλιάδες. Ἀπεστάτησεν καὶ ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἔπιασαν τοὺς πόρους τοῦ ποταμοῦ Ἀχελφῶ κατεβασμένου ὄντος, καὶ ἐχάλασαν καὶ τοὺς Τούρκους ὅπου ἐφύλαγαν τοὺς πόρους. Ἀπεφάσιον νὰ κάμουν

ἔφοδον εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὴν νύκτα ξημερώνοντας τῶν Χριστουγεννῶν· ἀλλ' ἓνας Ἰωαννίτης Ζούκας ὀνομαζόμενος ἦτο κυνηγὸς τὸ Ὁμέρ πασιᾶ· μαθὼν τὴν ἀπόφασιν τῶν Τουρκῶν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὶν τῶν Χριστουγεννῶν ἐπῆγεν εἰς τὸ παράλιον κατὰ τὸ μέρος τῆς Ἀσπρης ἀλικῆς, ὅπου ἐπλησίαζαν κάποτε μονόξυλα ψαρεύοντα ἢ περνῶντα δι' Αἰτωλικόν, καὶ ἐφώναξεν, ἔκαμεν καὶ σημεῖον μὲ ἓνα μανδύλι ὑψονόμενον εἰς τὸ καλάμι, καὶ ἐπλησίασε τὸ μονόξυλον καὶ τὸν ἐπῆρε καὶ ἔλθων εἰς Μεσολόγγιον ὡμολόγησε τὴν ἀπόφασιν τῶν Τουρκῶν, καὶ ἔλαβαν τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα οἱ Ἕλληνες. Ἦλθεν ἡ προσδιωρισμένη νύκτα, καὶ οἱ Τούρκοι ἔκαμαν τὴν ἔφοδον μὲ μεγάλην ὀρμὴν, ὥστε εἰς τινα μέρη ἐπέρασαν τὸν χάντακα καὶ ἐμβῆκαν μέσα· πλὴν οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐδέχθησαν μὲ ἀνδρίαν, τοὺς ἐπολέμησαν, τοὺς ἐσκότωσαν, τοὺς πῆραν καὶ σημαίας καὶ τοὺς ἐξώσαν ἀπὸ μέσα, καὶ ὠπισθοδρόμησαν νικημένοι οἱ Τούρκοι καὶ μὲ μεγίστην ζημίαν των. Μετὰ ἐξῆ ἡμέρας τὴν πρώτην Ἰανουαρίου ἀνεχώρησαν ὅλοι διὰ τὸ Βραχῶρι, ἀφήσαντες κανόνια τζαντήρια καὶ ἄλλας ἀποσκευὰς εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Φθάνοντες εἰς τὸ Βραχῶρι καὶ ἰδόντες, καθὼς προείπαμεν, τὴν Ἀκαρνανίαν ἀποστατισμένην καὶ τοὺς πόρους τοῦ Ἀγελφου ποταμοῦ πιασμένους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁ ποταμὸς κατεβασμένος καὶ ἀπέραντος, ἔφθασε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ ἐπτακοσίους ἀντὶ τῶν ἐπτὰ χιλιάδων ὅπου ἠκούσθη προτῆτερα, καὶ ἀπελπισμένοι ἀπὸ τοῦ νὰ τοὺς ἔλθουν ἐπικουραί, ἀποφάσισαν νὰ ἀνοίξουν δρόμον διὰ τῶν Ἀγραφῶν, νὰ περάσουν εἰς τὰ Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας (εἰξεύροντες τὸν Καραϊσκάκη ὅπου ἐπροσκύνησεν τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ εἶχε καπετανλίκι τὰ Ἀγραφα νὰ τὰ προφυλάττηθῆν ἀπὸ τοὺς ἀποστάτας ἀλλὰ μὲ συμφωνίαν νὰ μὴν πηγαίνουν καὶ Τούρκοι). Ἔστειλαν τὸν Ἰσμαὴλ πασιᾶ Πλάσα μὲ τρεῖς χιλιάδας νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης εἰδοποιηθεὶς προτῆτερα τὸ κίνημα τῶν Τουρκῶν, ἐπῆρεν ἑξακοσίους ἀπὸ τὰ Ἀγραφα καὶ ἦλθεν εἰς τοῦ Σοβολάκου (τμημα τῆς ἐπαρχίας Καρπενησίου, ἐσύναξε καὶ τοὺς Σοβολακίτας καὶ ἔπιασαν τὸ χωρίον Ἅγιον Βλάση· ἐκαρτέρησεν τοὺς Τούρκους, τοὺς ἐπολέμησεν καὶ τοὺς ὠπισθοδρόμησεν κακῶς. Ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ Βραχῶρι οἱ Τούρκοι νικημένοι, ἔχοντες καὶ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ προχωροῦντος τοῦ χειμῶνος ὁ ποταμὸς ἔφερεν περισσότερα νερὰ καὶ καταντῶσε διόλου ἀπέραντος, ὑποπτευόμενοι μὴπως συναχθοῦν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ γείγουν πολλοὶ ὥστε νὰ ἐπιπέσουν εἰς τὸ στρατόπεδόν των καὶ τοὺς ἐξωλοθρεύσουν ἐξ ὀλοκλήρου, ἀπεφάσισαν καὶ ἀπέρασαν τὸ ποτάμι μὲ κίνδυνον μεγάλον καὶ ἐπνίγησαν ὑπὲρ τοὺς ἐπτακοσίους καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πρέβεζαν, κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1823. Τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθα καὶ ἐγὼ μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰσμαὴλ πασιᾶ ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν εἰς τὴν Πρέβεζαν· τὰ ἤκουσα καὶ ἀπὸ Τούρκους ὅπου τὰ διηγῶνταν εἰς τὸν μπέην αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰσμαὴλ πασιᾶ·

ἀλλὰ μὲ λεπτομέρειαν τὰ ἔμαθα ἀπὸ μερικὸς Σουλῳάτας, τὸν Κίτζιο Θῶμα καὶ ἄλλους τινὰς ὅπου ἦτον μὲ τὸν Ὁμέρ πασιᾶν Βιργιώνην. Μάλιστα ὁ Κίτζος Θῶμας μοῦ ἐδιηγήθη ἐν τραγικώτατον συμβάν: πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πεζοὺς ἐπῆνονταν ἀπὸ ταῖς οὐραῖς τῶν ἀλόγων διὰ νὰ βοηθηθοῦν τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ οἱ καθαλαραῖοι τοὺς ἐκτυποῦσαν μὲ τὰ γιγασκάνια εἰς τὰς χεῖρας διὰ νὰ μὴν πνιγοῦν καὶ αὐτοί. Ἀπὸ ὅσα ἤκουσα ἔγραψα ὅσα μοὶ ἐφάνησαν θετικώτερα καὶ χωρὶς ὑπερβολαῖς.

Ἵποπτεύω δὲ μὴπως καὶ ὁ Ζούκας αὐτὸς ὁ κυνηγὸς τοῦ Ὁμέρ πασιᾶ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἰδίου Ὁμέρ πασιᾶ ἦλθε καὶ εἰδοποίησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ σχέδιον τῶν Τουρκῶν διὰ τὴν ἔφοδον τῶν Χριστουγεννῶν, ἐπειδὴ πῶς ἦταν δυνατόν νὰ γνωρίζῃ ὁ Ζούκας τὸ σχέδιον αὐτό, ἐν ᾧ τὸ εἶχαν μυστικόν καὶ τὸ εἴξευραν μόνον οἱ πασιᾶδες, καὶ τινες εὐνοούμενοι μπινπασσάδες; Αὐτὰ ὅμως εἶνε εἰκασία ἐδική μου, δὲν τὸ λέγω θετικόν.»

(ἀκολουθεῖ).

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἡ ἐν Βερολίῳ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία μάλιστα περὶ τῶν Μνημείων ἀρχαιοτήτων.

Ἡ πανηγυρικὴ συνεδρία ἡ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Βιγκελμάννου ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῇ α'. ἀντὶ τῆς θ'. Δεκεμβρίου (καθ' ἣν πίπτουσι τὰ γενέθλια τοῦ Βιγκελμάννου), ἅτε τῶν αἰθουσῶν (ἐν αἷς συγκροτοῦνται αἱ συνεδρία) τοῦ καθιδρύματος τῶν ἀρχιτεκτόνων διασκευασθεῖσων διὰ τὴν ἐγγίζουσαν πανηγυριν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ἐν πρώτοις λοιπὸν ὁ τῆς ἐταιρίας πρόεδρος κ. Κούρτιος προσεφώνησε τοὺς πολυαριθμούς παρόντας ἐταίρους, εἰς οὓς συγκατελέγετο καὶ ὁ τῆς παιδείας ὑπουργὸς κ. Γόσλερ, εἶτα διένειμε τὸ ἐπὶ τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Βιγκελμάννου 42/ον πανηγυρικὸν πρόγραμμα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, οὗ ἐπιγραφὴ «ἡ ἀπελευθέρωσις Προμηθέως τοῦ δεσμώτου» καὶ ὁ ὀφείλεται εἰς τὴν φιλοπονίαν τοῦ κ. Μιλχοίφερ, τὰ νῦν ὑφηγητοῦ ἐν τῷ τῆς Γοττίγκης πανεπιστημίῳ. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος μνησθεὶς τῆς ὀδυνηρᾶς ζημίας, τῆς ἐπιγενομένης τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐταιρίᾳ ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷδε τῷ ἔτει τελευτῆς τοῦ Γοίππερτ ἐφιλοξένησε τοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνειλεγμένους περὶ τὰ ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκτεθειμένα ἔργα τῆς καλῆς τέχνης, οἷον τὴν ἐν ἀναλογίᾳ 1:10 συντετελεσμένην ἀναπαράστασιν τῶν δύο τυμπάνων τῶν ἀετωμάτων τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός, τεχνουργήμα τοῦ γλύπτου Γρύτνερ, καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ ναοῦ καὶ τὸ σχέδιον τῆς τοποθεσίας φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τοῦ Γράμπερ· τοὺς πίνακας τῆς α'. διανομῆς τοῦ παρὰ τῷ Ἀσχερ ἐκδιδόμενου μεγαλοπρεποῦς συγγράμματος, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «Τὸ μουσεῖον